
JEUGDBENDES IN ZWEDEN: STEEDS MACTHIGER, STEEDS BRUTALER

Av: Anne Grietje Franssen

18 maj 2018

”Trouw”

<https://www.trouw.nl/samenleving/jeugdbendes-in-zweden-steeds-machtiger-steeds-brutaler~aa67d36c/>

Nedladdat från: <http://www.ardavan.se>

Jeugdbendes in Zweden: steeds machtiger, steeds brutaler

REPORTAGE. Dodelijk bendegeweld neemt in Zweden al een aantal jaren gestaag toe. Uit recent onderzoek blijkt dat schietincidenten hier twee keer zo gangbaar zijn als in vergelijkbare Europese landen. Hoe heeft de situatie zo uit de hand kunnen lopen?

Bij binnenkomst op het politiebureau in Rosengård, een stadsdeel van de Zweedse stad Malmö, valt politiechef Erik Jånsaker maar meteen met de deur in huis. "Als je een verhaal wil schrijven over no-go-zones moet ik je teleurstellen, die hebben we hier niet." Beginnen over no-go-zones is in Zweden een no-go. Ondanks dat de term in internationale media geregeld valt zijn er hier volgens Jånsaker geen buurten waar anarchie heerst en de politie zich noodgedwongen afzijdig houdt.

Dat is niet iedereen met hem eens. Juist Rosengård is zo'n buurt die door alternatief rechts tot een no-go-zone is gedoopt. Het is een wijk beducht om zijn bendes, drugshandel, schietpartijen en bedreigingen aan het adres van de politie. Het is er nauwelijks aan af te zien, maar dit politiebureau doet niet onder voor een bunker. Met reden: afgelopen winter ontplofte er nog een bom. "Zolang je binnen blijft, ben je veilig", zegt Jånsaker.

De Zweedse autoriteit voor misdaadpreventie, Brå, bracht onlangs het nieuws dat het onveiligheidsgevoel onder Zweden afgelopen jaar met 16 procent is toegenomen. Bijna een derde van de bevolking zegt zich onveilig te voelen.

Helemaal ongegrond is die angst niet. Hoewel criminaliteit over de hele linie afneemt, nemen sommige geweldsvormen de laatste jaren toe. In 2017 kwamen in Zweden 42 mensen door kogels om het leven en 140 anderen raakten gewond bij meer dan 300 schietpartijen. Het aantal slachtoffers is de laatste vijf jaar ruim verdubbeld. De schoten worden voornamelijk gelost door leden van bendes: jongens en jonge mannen tussen de 15 en 25 die woonachtig zijn in de dichtstbevolkte buurten van Zweden - waaronder ook Rosengård.

Verloedering

Hoewel vaak omschreven als een buitenwijk ligt Rosengård vlak tegen het centrum van Malmö aan. Het is het type buurt waar in de jaren '60 en '70 in het kader van het Zweedse Miljoenprogramma - een project om in tien jaar tijd een miljoen nieuwe woonruimtes te creëren - veel flats verrezen, een buurtcentrum en een handjevol speeltuinen werden aangelegd, waar in de behoeften van bibliotheek, basisschool en buurtsuper werd voorzien, maar waar sindsdien niemand meer aan een opknopbeurt lijkt te zijn toegekomen.

Ondanks het grote huizentekort in de steden is het hier, in deze miljoenprogrammabuurten, niet moeilijk aan een appartement te komen, maar veel Zweden zien het niet eens als optie. Het zijn vooral migranten die in de Rosengårds belanden. Als ze hier niet uit eigen beweging op zoek gaan is het wel de sociale dienst die ze er een woningruimte toewijst. De segregatie wordt in de Zweedse steden steeds scherper. Inmiddels heeft negen op de tien Rosengård-bewoners een buitenlandse achtergrond. In de jaren '70 was dat hooguit twee op tien.

Alle clichés kunnen afgestreept in het winkelcentrum van Rosengård: confectiezaken Sahar Malmö en Hojab al Amire etaleren nikabs, bij Al Attar kun je terecht voor oosterse kruiden, de supermarkt MixMat verkoopt uitsluitend halal, de bakkerij heeft vitrines vol baklava. Temidden van de tl-verlichte hallen drinken mannen koffie aan plastic tafels.

Migranten

De absolute meerderheid van de jeugd die is verwickeld in bendecriminaliteit en vuurwapengeweld - zowel daders als slachtoffers - zijn eerste en tweede generatie migranten, vertelt Ardavan Khoshnood, criminoloog aan de Malmöse universiteit. De politie bevestigt dit, maar benadrukt: het zijn vooral jongens die in Zweden zijn geboren of hier van jongs af aan al wonen. De grote groep minderjarige Afghanen die de afgelopen paar jaar richting Zweden kwam bijvoorbeeld, is niet of nauwelijks vertegenwoordigd in dit criminele milieu.

Malmö is een compacte stad, de circa 200 bendeleden bewegen zich binnen een beperkte omtrek. Voor de bewoners van Rosengård is drugshandel en andere bendecriminaliteit daarom nooit ver weg. "Schoolverlaters hebben hier zo een carrière als crimineel", zegt wijkagent Glen Sjögren, die al veertig jaar deel uitmaakt van het politieteam in Malmö en veel van de jongeren in dit circuit kent. "Gezamenlijk hebben zij 1900 arrestaties op hun naam."

Hoewel inwoners met een niet-Zweedse achtergrond zwaar zijn oververtegenwoordigd onder zowel daders als slachtoffers van bendecriminaliteit, wordt discussie hierover uit angst voor racisme gemeden, zegt Khoshnood. Daarmee snijdt Zweden zichzelf pijnlijk in de vingers: "De stilte rondom dit thema is de reden dat de politie en de Zweedse veiligheidsdiensten er niet tijdig in zijn geslaagd bendegeweld en terrorisme te begrijpen. Dit is waarom de politie en ons rechtssysteem deze vormen van criminaliteit maar nauwelijks de baas zijn. Dit is waarom we een westers land zijn met relatief veel vuurwapengeweld. Dit is ook waarom Zweden zoveel terroristen exporteert." Bovendien zou een opener discussie volgens Khoshnood voorkomen dat iedereen die zich hier druk om maakt uitsluitend ongenueanceerde of racistische weerklank vindt bij extreemrechts.

Geen nieuw onderzoek

De laatste keer dat de overheid een rapport liet opstellen over het verband tussen immigratie en criminaliteit was in 2005. In 2017 eiste de rechtspopulistische oppositiepartij SD, de Zweden Democraten, een nieuw rapport. De regering willigde de eis niet in: de minister van justitie Morgan Johansson verklaarde dat hij 'betwijfelt of een rapport over geregistreerde misdaad en de afkomst van de individuen kennis zou opleveren met het potentieel de Zweedse maatschappij te verbeteren'.

Criminoloog Amber Beckley van de Stockholm Universiteit doet onderzoek naar de link tussen migratie en criminaliteit. Zij zegt dat in Zweden immigranten al zo'n veertig jaar zijn oververtegenwoordigd in de criminaliteitscijfers. Niet in absolute, wel in relatieve zin. De

kans dat een inwoner met een niet-Zweedse achtergrond een misdaad begaat is ongeveer twee keer groter dan dat een etnische Zweed de fout ingaat.

Hoe valt dat te verklaren? Het antwoord is niet eenduidig. 'Een andere cultuur' - in het kort de boodschap van populistisch rechts, hoewel in afwijkende verwoording - is zeker niet het hele verhaal. 'Oorlogstrauma's' net zomin. Beckley vond tijdens haar onderzoek naar misdaadstatistieken geen oververtegenwoordigde nationaliteiten. Het is dus niet zomaar te zeggen dat migranten uit, zeg, het Midden-Oosten of Noord-Afrika door een ander normbesef of door regio-specifieke trauma's eerder geneigd zijn hier de wet te overtreden.

Toch zijn culturele verschillen niet verwaarloosbaar, zegt Khoshnood. "Veel immigranten komen uit een maatschappij waar eergevoel een moeilijk te overschatten belang heeft. Iemand van het leven beroven is in sommige tradities een minder kwaad dan het gezichtsverlies van jou of je familie." De schietpartijen van de laatste jaren komen volgens de criminoloog dan ook niet uitsluitend voort uit conflicten om drugs of witwaspraktijken. "Misschien werd je machtspositie bedreigd of was iemand uit op je vriendin."

Maar invloedrijker dan cultuur is marginalisatie. Degenen die in het bendenetwerk belanden komen uit huishoudens met een lage sociaal-economische status. Werkloosheidscijfers liggen in deze dichtbevolkte buurten hoog, en doordat het vooral migranten zijn die hier wonen is de mate van integratie minimaal. "De schuldige voor dit deel van de problematiek", zegt Khoshnood, "is de maatschappij, het beleid en de regering." Een onderzoek uit 2013 uitgevoerd aan de universiteit van Stockholm heeft de oververtegenwoordiging in criminaliteit vrijwel volledig herleid tot sociaal-economische factoren. Volgens het Zweedse centraal bureau voor statistiek had in 2015 een derde van de inwoners met een buitenlandse achtergrond onvoldoende taal- en rekenvaardigheden. De cijfers wijzen uit dat de werkloosheidskloof tussen migranten en niet-migranten in Zweden behoort tot de grootste van alle onderzochte landen.

Respect

Voor de Fitness24Seven, de sportschool vlakbij Rosengårds winkelcentrum, staan twee jongemannen, Adam Makowsky en Willy Al Atabi. Beiden zijn achttien, beiden zijn hier geboren en getogen. Ze wijzen naar een bushokje verderop: daar werd in 2017 de 16-jarige Ahmed Obaid doodgeschoten. Twee maanden later werd ook een 23-jarige getuige van de schietpartij vermoord. Een jaar verder is er nog altijd geen verdachte. De politie zegt te weten dat er buurtbewoners zijn met informatie, maar niemand treedt naar voren.

"Het is hier heus niet de Verenigde Staten", zegt Makowsky nonchalant. "Maar je moet wel respect hebben." "Je hoort soms pistoolschoten en explosies", vertelt Al Atabi. "Agenten zien we nauwelijks."

Op de pui van het politiebureau hangen A4-tjes met: hier kun je je wapen anoniem en zonder vervelende vragen achterlaten. In de regio Zuid-Zweden is inmiddels al een paar honderd keer van deze amnestiewet gebruikgemaakt. Volgens politiechef Erik Jansåker heeft het toenemende schietgeweld hier te maken met de toegankelijkheid van vuurwapens. De smokkelwaar komt uit de Balkan, over het continent en via Malmö naar Noord-Europa.

Khoshnood beaamt dat de wapenhandel van grote invloed is, maar voegt hieraan toe dat de oorzaak van het probleem veelzijdig en complex is. Dat bendegegeweld zo heeft kunnen groeien komt volgens hem mede door de slechte organisatie van de politiemacht en de struisvogelpolitiek van de overheid. Die heeft lang niet onder ogen willen zien hoe serieus de situatie was.

Handen tekort

"Nu iedereen de omvang van het bende probleem beseft, is het te laat." Ook de politiechef geeft aan: we komen handen tekort. De politiemacht loopt al jaren terug, ondanks de bevolkingsgroei. Op dit moment zijn er zo'n negenduizend agenten met 'buitendienst', nog zo'n tienduizend met een kantoorfunctie.

'Veiligheid' staat hoog op de politieke agenda, zeker aan de vooravond van de parlementsverkiezingen in september. De huidige regering heeft aangekondigd 7 miljard kroon, ongeveer 700 miljoen euro, voor de politie vrij te maken. De straffen voor geweldsdelicten worden aangescherpt en openbare aanklagers moeten sneller kunnen overgaan tot vervolging. In 2024 moet de politiemacht met 10 duizend agenten zijn aangevuld. "Eerst zien, dan geloven", zegt Jansåker. "Want ze moeten wel nog gerekruteerd, en de ervaring leert dat het nog niet makkelijk is om jonge mensen te enthousiasmeren." Bovendien, zegt de politiechef, hebben ze vooral 'oude, grijze mannen' nodig, geen jonkies. "Onervaren agenten lusten ze rauw."

Heeft Zweden meer migranten dan het land aan kan? Jansåker en Sjögren vallen stil. "Daar valt nu niet veel meer aan te doen", zegt Jansåker uiteindelijk. "We zijn met te weinig, we kunnen niks beginnen." En: "Volgens mij hebben de sociale diensten nog een grotere kluif aan deze situatie." De oplossing ligt volgens hem in het 'totaalpakket': betere huisvesting en educatie, meer hulp bij het vinden van werk, bij integratie. En ook: meer geld naar veiligheid, naar onderzoek en expertise, het voor de politie vergemakkelijken deze probleemgevallen in hechtenis te nemen. Nu gaan er 'drie weken overheen eer er een keer verhoord kan worden', omdat er een 'arena aan ouders, maatschappelijk werkers en advocaten' aanwezig moet zijn. Tegen de tijd dat een jongere een keer een straf krijgt opgelegd, is-ie vaak al ver afgedaald in het criminele circuit.

Maar het begint, zegt Khoshnood, bij een opener gesprek. "De Zweedse autoriteiten en media hebben altijd geloofd: als we de discussie over de achtergrond van de daders onderdrukken, bestrijden we racisme. Dit beleid heeft averechts uitgedaakt."

Migratie in Zweden

Tot de jaren veertig kende Zweden meer emigranten dan immigranten, maar dat proces kenterde na de Tweede Wereldoorlog. Terwijl de rest van Europa druk was met de wederopbouw bloeide de Zweedse industrie. Het land trok jaarlijks tienduizenden arbeidsmigranten uit Finland, Duitsland en Italië, Turkije en de Balkan. Vanaf de jaren tachtig werden dat vooral asielzoekers uit Chili, Iran, Irak, Somalië en Eritrea, in de jaren negentig werden het gezinnen die de Joegoslavië-oorlogen ontvluchtten.

Aan de vooravond van de recente vluchtelingen crisis was zo'n 14 procent van de Zweedse bevolking, of een op de zeven inwoners, in het buitenland geboren. In 2013 bereikten 115.000 migranten Zweden. Dit aantal nam jaarlijks toe, tot de piek in 2016 van ruim 160.000 Binnen een paar jaar tijd groeide het aandeel in-het-buitenlandgeborenen tot 19 procent, of bijna een op vijf.

Lees ook: Migratie houdt Zweden in wurggreep

"Bij ons heeft de politieke correctheid al tien jaar een wurggreep op elk onderwerp [dat te maken heeft met immigratie, integratie en vluchtelingen](#)"